LIMBA ROMÂNĂ IN NOILE PROGRAME ŞCOLARE

DE

EMIL BOLDAN

In cadrul revoluţiei culturale iniţiate în ţara noastră de Partidul clasei muncitoare, după preluarea puterii de către aceasta, problema însuşirii formelor corecte ale limbii noastre de către masele largi ale poporului, problema formării deprinderii de exprimare clară şi precisă, problema însuşirii moştenirii noastre literare progresiste, ca şi a celei nou apărute, impuneau reorganizarea şi îmbunătăţirea predării limbii române în şcoli. Acest lucru a căutat să-l realizeze, şi l-a realizat în parte reforma învăţământului din 1948. Astfel, a fost mărit numărul orelor de limba română în fiecare clasă. S'au alcătuit noi instrucţiuni şi programe, care au contribuit la o orientare mai justă a cadrelor didactice de specialitate, în ceea ce priveşte predarea limbii române în şcolile noastre de toate gradele de învăţământ. Au apărut primele manuale unice întocmite pe o bază ştiinţifică. Cadrelor didactice li s'a dat posibilitatea să se recalifice prin cursurile I.C.D., înfiinţate în anul 1948. In cercurile pedagogice, a început să se discute problema îmbunătăţirii metodelor de predare, a alcătuirii mai juste a planurilor de lecţii.

Cu toate lipsurile încă existente, se făcuse, totuşi, un mare pas înainte în acest domeniu, faţă de situaţia de până atunci.

Diferitele concepţii idealiste susţinute de clasele exploatatoare, duşmane ale culturii poporului şi dominante în lingvistica românească din perioada dictaturii burghezo-moşiereşti, îşi strecuraseră influenţa lor nefastă, nu numai în cursurile universitare ale vremii, dar şi în mentalitatea cadrelor didactice din învăţământul inferior în programele şi manualele tuturor gradelor de învăţământ burghez. Propaganda reacţionară, mistică şi şovină, cu care şcoala burghezo-moşierească otrăvise minţile elevilor, îşi găsea loc de frunte în aceste programe şi manuale. Ea mergea mână în mână cu un puternic dispreţ faţă de studierea aprofundată şi continuă a limbii în şcoală, faţă de studiul gramaticii, a cărei importanţă deosebită a fost cu intenţie minimalizată.

BDD-A10164 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:00 UTC)

Obiectul şi funcţiunile gramaticii erau desconsiderate sau ignorate. Oficialitatea vremii socotea că « învăţarea » gramaticii — în mod formal, abstract, rupt de viaţă, cu definiţii rigide — până cel mult prin clasele a III-a sau a IV-a ale fostului învăţământ secundar, era şi aşa o onoare mult prea mare ce se făcea unei discipline care, practic, nu-i era de niciun folos. Oare fără cunoaşterea gramaticii, a formelor corecte de vorbire, domnii capitalişti nu-şi puteau perfecta tot atât de bine afacerile lor fructuoase? Gramatica era pentru ei o « nobilă inutilitate » şi nu merita de aceea să i se acorde prea multă importanţă.

Instaurarea regimului de democraţie populară în ţara noastră a impus o schimbare şi în acest domeniu. Cu apariţia tezelor staliniste despre limbă s'a produs o cotitură radicală în programa şi metoda de predare a limbilor în şcoală. Ca să-şi poată comunica rezultatele activităţii lor, ca să poată lua cunoştinţă de bogatul izvor de lumină care ţâşneşte din tot mai multe cărţi şi periodice de ştiinţă şi de literatură, puse la dispoziţia lor de Partidul clasei muncitoare, masele poporului şi-au dat seama că pentru aceasta au nevoie de o cuncaştere temeinică a limbii, de o studiere amănunţită a ei.

In această privinţă, şcoala are un rol important de îndeplinit. Referindu-se tocmai la această misiune de mare răspundere a şcolii noastre, tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej în cuvântarea rostită la Congresul Invăţătorilor din R.P.R., a arătat că « Trebue să se acorde o deosebită atenţie studierii în şcoli a limbii române, făurită de popor prin eforturile a zeci de generaţii ». Sarcina cadrelor didactice de specialitate este tocmai aceea de a preda în aşa fel, încât elevii lor să înţeleagă frumuseţea şi vigoarea limbii noastre, limbă bogată şi în plină desvoltare.

Cât de mare e rolul care îi revine şcolii în studierea şi însuşirea limbii române, au arătat-o şi cele două Sesiuni ale Academiei R.P.R., din Martie şi Iulie 1951. Recunoscând succesele importante obţinute după reforma învăţământului din 1948 de învăţământul limbii române în şcolile din ţara noastră, Hotărîrea Sesiunii lărgite a Secţiunii de Ştiinţa Limbii, Literatură şi Arte a Academiei R.P.R. arată că, totuşi, atât programele şcolare, cât şi manualele — inclusiv cele apărute după reforma învăţământului — nu au ţinut seamă de importanţa gramaticii în predarea limbii, că morfologia a fost subestimată în favoarea sintaxei, şi că desvoltarea unor deprinderi ortografice la elevi a fost neglijată. Programele şi manualele de limba română n'au legat studiul gramaticii de desvoltarea gândirii elevilor, n'au ţinut seama de principiul istorismului în tratarea fenomenelor de limbă. Programele şi manualele n'au dat importanţa cuvenită literaturii clasice româneşti, mijloc principal de îmbogăţire a limbii elevilor. In redactarea programelor şi manualelor, s'a ţinut prea puţin seama de principiile pedagogice de bază în predarea limbii.

Hotărîrea sublinia de asemenea că, şi în şcolile pentru minorităţile naţionale cu limba de predare maternă — în sutele de acest fel de şcoli create în R.P.R., datorită politicii naţionale juste a Partidului şi guvernului nostru — predarea limbii materne suferea în general de aceleaşi lipsuri ca şi predarea limbii române în

BDD-A10164 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:00 UTC)

şcolile cu limba de predare română. Şi, ceea ce apărea mai grav, era că în aceste şcoli nu se dăduse suficientă atenţie problemei programelor, manualelor şi metodicii de predare a limbii române, ca mijloc de comunicare şi ca factor de unire a tuturor oamenilor muncii din patria noastră, în lupta lor pentru pace şi socialism. Astfel, pentru şcolile tuturor minorităţilor naţionale exista un singur manual de limba română, ca şi o singură programă comună; aceasta constituia o mare lipsă, care trebuia neapărat înlăturată prin întocmirea unor programe şi manuale speciale, pentru fiecare minoritate naţională în parte.

Ţinând seama de aceste lipsuri şi de propunerile Hotărîrii Sesiunii lărgite a Secţiunii a VI-a a Academiei R.P.R., făcute în lumina genialei învăţături staliniste despre limbă, Ministerul Invăţământului Public a elaborat, pentru anul şcolar 1952-1953, noi programe pentru studiul limbii române, atât pentru clasele I-a — a IV-a şi a V-a — a VII-a, cât şi pentru clasele a VIII-a — a IX-a pentru şcolile cu limba de predare română, ca şi pentru cele cu limba de predare a minorităţilor naţionale.

Aşa dar, în locul vagilor instrucţiuni din anii trecuţi, cu privire la materialul ce trebue să fie predat în anumite perioade în clasele a VIII-a — a XI-a, de astădată avem, ca şi pentru primele clase, o adevărată programă şcolară specială pentru studiul gramaticii. In clasele a VIII-a — a XI-a, prin urmare în clasele « mari » ale învăţământului mediu, se studiază gramatica, se continuă, se aprofundează studiul limbii. Este evident un act pe care şcoala burgheză nici nu l-ar fi putut concepe. Prelungită cel mult până prin fosta clasă a IV-a secundară — ba, în anul 1942, fostul Minister al Culturii Naţionale redusese programa analitică la gramatică, la clasele I-a — a III-a — cu un număr infim de ore săptămânal, predarea gramaticii, care se caracteriza pe atunci prin lipsă de sistematizare a materiei, prin lipsă de planificare şi prin tratare idealistă şi superficială a problemelor, însemna pentru elevul din şcoala burgheză doar o stavilă fără de rost, care trebuia cât mai repede înlăturată, în goana după diploma dela sfârşitul studiilor secundare. Numai punerea problemei eventualităţii prelungirii studiului gramaticii şi în « cursul superior » al liceului ar fi stârnit protestele acelora care se complăceau în ignoranţa lor crasă, în necunoaşterea uneori a celor mai elementare reguli de scriere şi pronunţare corectă. De aici, atâţia absolvenţi ai fostului învăţământ secundar, atâţia licenţiaţi în . . . litere, chiar, care săvârşeau grosolane erori de construcţii gramaticale, de ortografie, de punctuaţie. Bruma de cunoştinţe de acest fel, pe care o căpătaseră până prin clasele a III-a — a IV-a secundară, o risipeau destul de repede pe drum, încât la capătul studiilor se trezeau nişte adevăraţi . . . agramaţi.

In lumina învăţăturii tovarăşului Stalin despre limbă, noile programe pentru limba română prevăd sporirea în mod considerabil a numărului de ore pe săptămână la toate clasele. Programa şi-a îmbogăţit în mod apreciabil notele explicative introductive, devenind un îndreptar preţios pentru cadrele didactice de specialitate. Ele ţin seama de genialele îndrumări staliniste. Programa din anii trecuţi

BDD-A10164 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:00 UTC)

pentru şcolile elementare şi medii prezenta o serie de lipsuri foarte mari. Ea oglindea stagnarea şi confuzia teoretică din lingvistică, rezultat al tezelor antiştiinţifice şi nemarxiste ale lui N. I. Marr şi ale discipolilor săi, care-şi găsiseră şi la noi adepţi.

Ţinând seama de vârsta elevilor, de capacitatea lor de a-şi însuşi treptat cunoştinţele, programa claselor I-a — a IV-a prevede predarea de noţiuni elementare privind « capitolele de bază ale gramaticii limbii române: fonetica, morfologia (legată de lexic) şi sintaxa », noţiuni necesare pentru a înţelege structura limbii, pentru a forma elevilor deprinderea de a vorbi şi de a scrie corect.

Programa dă apoi indicaţii cu privire la analiza gramaticală, la construirea propoziţiilor, la folosirea formelor gramaticale şi la dobândirea deprinderilor de ortografie şi punctuaţie. Materia din programă este repartizată în aşa fel, încât elevii să-şi poată însuşi treptat noţiunile gramaticale şi să-şi desvolte deprinderile vorbirii şi ale scrisului. Programa recomandă ca studierea noţiunilor gramaticale să fie strâns legată de predarea ortografiei şi a punctuaţiei. Pentru formarea unor deprinderi temeinice, se cere să se facă exerciţii sistematice şi să se repete cât mai des materialul învăţat la gramatică şi ortografie.

Programa atrage atenţia că memorarea regulilor şi definiţiilor gramaticale nu trebue să fie rezultatul unei învăţături mecanice, ci că ea trebue să se bazeze pe însuşirea conştientă de către elevi a noţiunilor gramaticale, a legăturilor dintre ele şi a regulilor gramaticale. Programa pentru clasele a V-a — a VII-a subliniază necesitatea legării în mod strâns a teoriei de practică, a stabilirii unei strânse corelaţii între teorie şi exerciţiile practice. Ca lecţiile de gramatică să devină, în acelaşi timp, şi lecţii de desvoltare a vorbirii, se arată că, urmând învăţătura tovarăşului Stalin, profesorul trebue să dea elevilor noţiuni despre bogăţia vocabularului limbii noastre, atât la lecţiile de limbă, cât şi la cele de lectură literară, între care trebue să existe o strânsă legătură. Fără a încărca memoria elevilor cu date istorice inutile, profesorul va trebui totuşi ca, odată cu explicarea felului cum s'a îmbogăţit vocabularul de-a-lungul vremurilor, să arate legătura dintre procesul de desvoltare a limbii şi istoria poporului.

Predarea limbii române în clasele a VIII-a — a XI-a are ca sarcină repetarea şi completarea celor mai importante cunoştinţe de gramatică, însuşite de elevi în clasele anterioare, şi, de asemenea, fixarea şi însuşirea mai profundă a regulilor de ortografie şi punctuaţie studiate. Totodată, în aceste clase se continuă munca de îmbogăţire a vocabularului elevilor şi de ridicare a cunoştinţelor lor generale în domeniul limbii. Cursul de limba română din clasele superioare ale şcolii medii se încheie cu capitolul « Cunoştinţe generale despre limbă ». Acest capitol cuprinde principiile fundamentale ale învăţăturii tovarăşului Stalin asupra limbii, pe care trebue să şi le însuşească absolvenţii şcolilor medii. Studiul tezelor staliniste cu privire la limbă este absolut necesar pentru ca elevii să-şi dea seama de importanţa gramaticii pentru însuşirea temeinică a limbii. Studiul acestor teze este, de asemenea, un minunat mijloc de a lupta împotriva formalismului în şcoală, care con-

BDD-A10164 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:00 UTC)

stă în învăţarea superficială, mecanică, fără o adâncă înţelegere a fenomenelor şi în ruperea teoriei de practică.

Cuprinzând un număr mare de ore, dela clasa I-a până la clasa a XI-a, cum nici n'ar fi visat vreun pedagog devotat poporului în anii regimului burghezo-moşieresc, studiul limbii române devine astfel un instrument de educare a tineretului nostru studios, în spiritul luptei pentru pace, al dragostei nemărginite faţă de patria noastră, în spiritul internaţionalismului proletar. Studiul limbii române devine astfel un instrument al educaţiei comuniste a tinerei generaţii de viitori constructori ai socialismului în ţara noastră.

In noile programe de limba română, învăţătorul şi profesorul de specialitate vor găsi un ajutor de preţ în munca lor de a face cunoscute elevilor din şcolile patriei noastre frumuseţile limbii române, subtilităţile numeroase şi atrăgătoare pe care le pot descoperi în studierea raţională a gramaticii, prin legarea continuă a teoriei de practică.

Programa însă nu e totul. Ea constitue doar un îndreptar. Rolul hotărîtor în justa ei aplicare, în extinderea şi îmbogăţirea conţinutului ei cu noi şi rodnice experienţe, îl au cadrele chemate să aplice programa. Acela căruia îi revine sarcina interpretării ştiinţifice şi a aplicării juste a ceea ce programele şi manualele oferă, este pedagogul.

« In orice şcoală — ne arată marele Lenin — lucrul cel mai important este orientarea ideologico-politică a lecţiilor. Prin ce se determină această orientare? In întregime şi exclusiv prin compoziţia lectorilor »... « Niciun control, niciun fel de programe, etc. nu sunt în stare să modifice această orientare a lecţiilor, care este determinată numai şi numai de compoziţia lectorilor ».

Iar lectorii vor putea face faţă exigenţelor programei numai dacă în dragostea şi devotamentul lor faţă de popor îşi vor însuşi temeinic ştiinţa marxist-leninistă, învăţătura stalinistă despre limbă, precum şi bogata experienţă a şcolii sovietice.

BDD-A10164 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:00 UTC)